

Prof. Dr. Gürhan FiŖek'in İzinde Ortak Emek ve Ortak Eylem

Yayına Hazırlayanlar

Emirali Karadoğan
Gülbiye Yenimahalleli YaŖar
Nail Dertli
zgn Millioğulları Kaya
Sebiha Kablay
Taner Akpınar

Bu kitabın yayın hakkı SİYASAL KİTABEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayıncısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Prof. Dr. Gürhan Fişek'in İzinde

Ortak Emek ve Ortak Eylem

Yayına Hazırlayanlar: Emirali Karadoğan, Gülbiye Yenimahalleli Yaşar, Nail Dertli, Özgün Millioğulları Kaya, Sebiha Kablo, Taner Akpınar

Kapak Tasarımı ve Sayfa Düzeni: Gamze Uçak

©Siyasal Kitabevi, Tüm Hakları Saklıdır.

Mart 2018, Ankara

ISBN No: 978-605-9221-73-3

Siyasal Kitabevi-Ünal Sevindik

Yayıncı Sertifika No: 14016

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

Baskı:

Tarcan Matbaacılık Yayın. San.

Sertifika No: 25744

İvedik köy mah. İvedik cad. No: 417/ A

Yenimahalle/ANKARA Tel: (0312) 384 34 35

Dağıtım:

Siyasal Kitabevi

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0 (312) 419 97 81 pbx

Faks: 0 (312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

Prof. Dr. Gürhan Fişek'in İzinde
Ortak Emek ve Ortak Eylem

Prof. Dr. Gürhan Fişek, 30 Mart 1951 tarihinde doğdu. 1976 yılında Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni iyi dereceyle bitirdi. Hacettepe Üniversitesi'nde Prof. Dr. İsmail Topuzoğlu danışmanlığında yürüttüğü çalışmaları neticesinde 1980 yılında halk sağlığı alanında doktora derecesi kazandı. 1977 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde başladığı doktora çalışmasını Prof. Dr. Cahit Talas'ın danışmanlığında yürüttü ve 1985 yılında sosyal politika alanında doktora derecesi aldı. 1987 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde halk sağlığı alanında, 1994 yılında Ankara Üniversitesi'nde çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri alanında doçent unvanını kazandıktan sonra 1999 yılında profesör oldu.

Prof. Dr. Gürhan Fişek, tıp eğitiminin hemen ardından 1976-1978 yılları arasında işyeri hekimliği yaptı. 1978 yılında Çalışma Bakanlığı'nda iş güvenliği müfettişi olarak çalışmaya başladı ve 1981'de baş iş müfettişliğine atandı. 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu'na dayanılarak Bakanlıktaki görevine son verildi. Askerlik hizmetini Milli Savunma Bakanlığı bünyesinde işçi sağlığı müfettişi olarak yerine getirdi. Askerlik sonrası bir süre tekrar işyeri hekimi olarak çalıştı. 1986 yılında Dünya Sağlık Örgütü Danışmanlığı görevini üstlendi.

1982 yılında hazırlıklarına başlanan Fişek Enstitüsü'nün kurucuları arasında yer aldı, Enstitünün genel yönetmenliğini yaptı. Bu kapsamda Fişek Sağlık Hizmetleri ve Araştırma Enstitüsü'nde ile onun bir uzmanlık kuruluşturulan Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı'nın kuruluşunda ve faaliyetlerinin örgütlenmesinde önemli görevler üstlendi. Vakfın genel yönetmenliğinin yanısıra, vakfın yayını olan hakemli Çalışma Ortamı Dergisi'nin de editörlüğünü yürüttü.

1986-90 yılları arasında, Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi'nde, işyeri hekimliği sertifika programını başlatan "iş sağlığı kolu"nun başkanlığını ve kurslarda eğiticiliğini yaptı. 1988-1991 yılları arasında iki dönem TTB yönetim kurulu üyeliği görevinde bulundu.

1990'da Gazi Üniversitesi İş Kazalarını Önleme ve Araştırma Enstitüsü'nde iş sağlığı ve güvenliği alanında ders vermeye başladı. 1994'te Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Doçenti olarak göreve başladı. Sosyal güvenlik, iş sağlığı güvenliği, iş sağlığı güvenliği denetimi, hükümet dışı kuruluşlar, sosyal hekimlik politikaları, sosyal dışlanma başlıklı dersler verdi. 1999 yılında profesör olan Gürhan Fişek, hem doçent temsilcisi, hem de profesör temsilcisi olarak Fakülte Kurulu'nda; doçent temsilcisi olarak Fakülte Yönetim Kurulu'nda görev yaptı. Bunun yanısıra üniversite temsilcisi olarak SSK ve İş Kur genel kurul üyeliği yaptı. 2016 yılında SBF'den emekli oldu.

Önsöz

Türkiye, siyasal, ekonomik ve sosyal krizin iç içe geçtiği zor bir dönemden geçiyor. Ülke uzunca bir süredir OHAL ile yönetiliyor. Bir taraftan hukuk devletinin sağladığı güvencelerin ortadan kaldırıldığı, temel hak ve özgürlüklerin çiğnendiği siyasal otoriterleşme sürecini yaşıyoruz. Diğer taraftan da, acımasız bir neoliberal program, halkın mülksüzleşmesi, yoksullaşması pahasına yürütülüyor. Yoksul halkın vergileriyle kurulmuş fabrikalar, uluslararası tekellerin talepleri doğrultusunda özelleştiriliyor. Her yıl yüzlerce işçi, işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemleri alınmadığı için iş cinayetlerinde yaşamlarını yitiriyor. OHAL ortamında grevlerin yasaklanması işverenlere bir müjde olarak sunuluyor. Kadın cinayetleri katlanarak artıyor. Yurdun dört bir yanında çocuk istismarı skandalları patlıyor. Yoksul çocuklar tarikat yurtlarında, ölümcül cehaletle terk edilmiş durumda. Mahkeme salonlarını ve cezaevi koşullarını aydınlar, yazarlar ve gazeteciler dolduruyor. Tiyatro oyunları yasaklanıyor, sanat eserleri sansürleniyor. Ormanlar yağmalanıyor, kentler talan ediliyor, dereler kurutuluyor. Tam da taşların bağlandığı, köpeklerin salındığı bir kara distopyanın ortasındayız. Bu tür dönemler, insanların geleceğe dair umutlarının kırılabildiği, ortaklaşa çaba ile yaşanabilir bir ülkenin inşa edilebileceğine ilişkin inançlarını yitirebildikleri dönemlerdir. Bu kriz anlarında siyasal savrulmaya ya da bireysel kurtuluş arayışlarına sıkça rastlanır. Bunun emarelerini bugün de pek çok yerde gözlemleyebiliriz.

Türkiye ilk kez böyle bir süreçten geçmiyor. 12 Eylül'de de benzer bir karanlık dönemi yaşamıştı. Bugüne benzer şekilde o zaman da 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu kapsamında yüzlerce kamu çalışanının görevine son verilmişti. 1402'likler yaygın bir şekilde üniversitelerden 'sarı zarflarla' atılan akademisyenlerle anımsanır. Korkut Boratav, Alpaslan Işıklı, Kurthan Fişek, Sadun Aren gibi bilim insanlarının üniversitelerden atılması, kuşkusuz Türkiye üniversiter sisteminde çok derin bir tahribat yaratmıştır. Ancak 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu'nun, üniversiteler dışındaki kamu kurumlarında yarattığı tahribat da, üniversitelerde yarattığından daha az değildir. Ancak üniversiteler dışındaki 1402'likler ve 1402'nin üniversite dışı kurumlarda yarattığı ağır

tahribat yeterince bilinmez. Oysa bu yasaya dayanılarak TRT'den, Milli Eğitim Bakanlığına ülkenin aydınlık geleceğine katkı yapabilecek pek çok parlak beyin, kurumlarından tasfiye edilmiştir. Gürhan Fişek, bu tasfiye dalgasına Çalışma Bakanlığı iş müfettişi iken yakalanmıştır. Ancak Çalışma Bakanlığındaki görevinden atılması, Fişek'i ne topluma karşı bir güvensizliğe, ne de bireysel kurtuluş arayışına sürüklemiştir. Tersine, Fişek kamu görevinden atıldıktan sonra ömrünü vakfettiği işçi sağlığı ve iş güvenliği, çocuk emeği gibi alanlardaki çalışmalarını sürdürmüş, ufuk açıcı kurumsallaşmaların temelini atmıştır. İşçilerin hocası, karanlığın en yoğun olduğu o zor yıllarda bile, işçilerin sağlığının korunması ile birlikte çocuk işçiliğinin önlenmesi mücadelesine yeni mevziler kazandırarak kurumsallaşması için çabalamaktan geri kalmamıştır.

Bu çalışma, bu yönüyle, Gürhan Fişek'in bu çabalarına ve mücadelesine bir saygı ve minnet ifadesidir. Çalışmanın başlığı da ilhamını Gürhan Fişek'ten almıştır. Gürhan Fişek toplumsal sorunların bilimsel çözümlemesinde, 'uzmanlık' alanlarına hapsedilmiş, toplumsal gerçekliği ancak kısmen kavrayan dar yaklaşımlar yerine çok bilimlilik yaklaşımından yanadır. Yalnızca bundan yana olmakla ya da doğru olanın böylesi bir yaklaşım olduğunu söylemekle yetinmeyip, bunun nasıl olması gerektiğini de, bizzat yaparak göstermiş ve öğretmiştir. Bu bağlamda, bir bilimsel disiplinin bile bütününden ziyade, o disiplinin bir alt anabilim dalında uzmanlaşma yaklaşımının, daha doğrusu kolaycılığının çok revaçta olmasına karşın, Gürhan Fişek 'sosyal hekimlik' ve 'sosyal politika' gibi görünürde iki farklı ve fakat içerik olarak alabildiğine geniş alanlarda yaptığı hem kuramsal hem de eylemsel çalışmalarla çok bilimlilik yaklaşımını hayata geçirmiştir. Diğer taraftan, Gürhan Fişek'in yaklaşımı ve yaptığı çalışmalar her zaman doğrudan eyleme, eylemselliğe dönüktür ve eylemsellik boyutu da, ortak eylem yaklaşımını esas almaktadır. Fişek Modeli böylesi bir yaklaşımın ürünüdür.

Ülkenin zor bir dönemden geçtiğini ifade etmiştik. Bu karabasandan kurtulmak için ortak akla ve ortak eyleme dün olduğundan daha fazla gereksinimimiz var. Bu çalışmanın yeni yan yana gelişlerin, ortak fikirler ve eylemler geliştirilmesinin aracı olması dileğindedir. Çünkü Gürhan Fişek'i anmayı ancak bunu yaparsak başarmış oluruz.

İçindekiler

Önsöz.....	5
Eylemsel Materyalizm: İsmail Hakkı Tonguç, Nusret Hasan Fişek, Fakir (Tahir) Baykurt ve Ali Gürhan Fişek Üzerine Bir Kavramsallaştırma Çabası	11
<i>Taner Akpınar</i>	

İşçi Sağlığı - İş Güvenliği

Yöntemsel ve Politik Açılımlar/Sorunlar	31
<i>Gamze Yücesan-Özdemir</i>	
İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Sisteminin Etkinliği Üzerine Değerlendirme	43
<i>Gaye Burcu Yıldız</i>	
Türkiye’de İş Kazaları ve İş Kazalarını Önlemekte Yetersiz Kalan Yasalar	61
<i>Murat Özveri</i>	
İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmet Modeli Değiştirilmeli mi?	81
<i>Mustafa Taşyürek</i>	
Yaşama Verilen Değerin Bileşik Göstergesi Bağlamında Demokrasi Hak Arama ve Örgütlenme Özgürlüğünün İşçi Sağlığı ve Güvenliğine Etkisi.....	99
<i>Emirali Karadoğan</i>	
Kamu Hastanelerinde Çalışan Taşeron Temizlik İşçilerinin Sağlığı ve Güvenliği.....	121
<i>Özgün Millioğulları Kaya, Mine Dilan Kıran</i>	
İşe Bağlı Stres: Bir Üniversite Hastanesi Uygulaması.....	143
<i>Gülbiye Yenimahalleli Yaşar, Gülcan Şahinbaş</i>	
İşyerlerinde Çalışanın İyilik Halinin Sağlığı Açısından Önemi.....	169
<i>Özgür Öngöre</i>	

Göç ve Çocuk

Türkiye’de Beyin Göçü Yazını ve Bir Alan Araştırması	191
<i>Adem Yavuz Elveren, Gülay Toksöz</i>	
Denizli Kentindeki İranlı Göçmen Altkültürü ve Çalışma Yaşamı: Bir “Araf” Deneyimi	215
<i>Hakan Topateş, Nursel Durmaz, Aslıcan Kalfa Topateş</i>	
Bir Sosyal Çevre Sorunu: Çocuğa Yönelik Reklamlar	247
<i>Çağatay Güler</i>	
Türkiye’de Göçmen Çocuk İşçiliği Üzerine Üç İlden Notlar.....	265
<i>Kuvvet Lordoğlu</i>	
Küresel Göç Krizi ve Çocukların Düzensiz Göç Sürecinden Etkilenme Biçimleri	279
<i>Elif Tuğba Doğan</i>	
Afetlerde Çocukların Yaşadığı Mağduriyetler ve Çocuk İşçiliği.....	297
<i>Bilge Üzmezoğlu, Gülden Sarı, Deniz Çalışkan</i>	

Sosyal Politikada Güncel Tartışmalar

Sosyal Politikanın Dili Üzerine Aykırı Değerlendirmeler	311
<i>Metin Özüğurlu</i>	
Temel Teminat Paketinden Sağlık Uygulama Tebliğine Sağlık Güvencesinin Tahribatı.....	323
<i>Feride Aksu Tanık</i>	
Güvencesizleştirme Aracı Olarak İşkur	349
<i>Sibel Doğanay</i>	
Türkiye Cezaevlerinde Ucuz Emek Kullanımı: Özelleştirme Tartışmalarından Cezaevi-Özel Sektör İşbirliği Modeline	363
<i>İlkay Savcı</i>	
Akp Döneminde Kadın İstihdamı: Cinsiyet Körü Politikalar	389
<i>Damla Demir, Deniz Beyazbulut</i>	
Yoksul Yasalarından Bugüne: Değiş(Mey)En Sosyal Yardım Tartışmalarına Türkiye’den Bakmak.....	411
<i>Çağla Ünlütürk Ulutaş</i>	

Sosyal Yardımların Analizinin ve Araştırılmasının Yöntemi: Gözlemler, Belirlemeler ve Öneriler	431
<i>Denizcan Kutlu</i>	
Yaşama Verilen Değerin Bileşik Göstergesi Çerçevesinde Ülkemizde Çalışma Hakkı Açısından Durum	451
<i>Sebiha Kablay</i>	
Sağlıkta Bütünlük Zamanı	479
<i>Ayşen Bulut</i>	

Dayanışma, Örgütlenme ve Hukuk

Hak Mücadelelerinde Eşitlikçi Siyasal Dayanışma	493
<i>Nergis Mütevellioğlu, Deniz Schulze</i>	
Türkiye Emek Mücadelesi Tarihinden Bir Sayfa: IMF Politikaları Karşısında Emek Platformu.....	521
<i>Seyhan Erdoğan</i>	
Brezilya'da Katı Atık Toplayıcılığı ve Örgütlenme Dinamikleri	547
<i>Serter Oran</i>	
Unutturulan Bir Sendikal Dayanışma Kurumu	559
<i>Muharrem Kılıç</i>	
Üretim Noktasında Metalaşma: Türkiye'de İş Davalarının Eleştirel Çözümlemesi....	569
<i>Nail Dertli</i>	
Uluslararası Çalışma Normlarının Türk İş Hukukuna Etkisi Açısından Ücretin Korunması Hakkında 95 Sayılı ILO Sözleşmesinin Değerlendirilmesi.....	601
<i>Pir Ali Kaya</i>	

Kaynaklar

- Centel, T. (2004), *Türkiye'nin Onayladığı ILO Sözleşmeleri* (İstanbul: MESS).
- Centel, T. (1986), *İş Hukukunda Ücret* (İstanbul: Türkiye Denizciler Sendikası Eğitim Dizisi 9).
- Çelik, N (2009), *İş Hukuku Dersleri* (İstanbul: Beta Basım Yayım).
- Çelik, N., Caniklioğlu, N. Ve T. Canbolat (2017), *İş Hukuku Dersleri*, (İstanbul: Beta Basım Yayım).
- Demir, F. (2009), *İş Hukuku Uygulaması* (İzmir: Albi Yayınları).
- Eyrenci, Ö. Taşkent, S. ve D. Ulucan (2004), *Bireysel İş Hukuku*, (Ankara: Legal).
- Eyrenci, Ö., Taşkent, S. ve D. Ulucan (2015), *Bireysel İş Hukuku*, (İstanbul: Beta Basım Yayım).
- Güven, E. Ve U. Aydın, *Bireysel İş Hukuku* (Eskişehir: Nisan Kitabevi).
- Kaya, P. A. (2013), *İş Hukuku*, (Ankara: Siyasal Yayınevi).
- Kaya, P. A. (2017), "Bireysel Çalışma İlişkilerinin Düzenlenmesi", Deniz Kağ-
nıcioğlu (Ed.), *Çalışma İlişkileri* (Eskişehir: AÖF Yayını No: 2355).
- Kaya, P. A. (2014), "Impact Of ILO Convention Concerning The Protection Of
Wages No. 95 On The Turkish Labour Law", *İşgüç Dergisi*, 16(4).
- Kutal, M. (1989), "İş yasasında Yapılan Değişiklikler", *İktisat ve Maliye Dergisi*,
XXXVI (6).
- Kutal, M. (1970), "Uluslar arası Çalışma Teşkilatının Yasama Faaliyetleri ve
Türkiye Cumhuriyeti'nin Durumu (1919-1969)", *Sosyal Siyaset Konferans-
ları 21. Kitap* (İstanbul: İ.Ünv. İktisat Fakültesi Yayınları).
- Manav Özdemir, E. (2016), "Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmelerinin
Türk İş Hukukunda Uygulanması", *İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku
Dergisi*.
- Mollamahmutoğlu, H. (2005), *İş Hukuku* (Ankara: Legal).
- Mollamahmutoğlu, H. ve M. Astarlı (2011), *İş Hukuku* (Ankara: Legal).
- ILO, Protection of Wages Convention, 1949 (No. 95).
- Sümer, H. H. (2008,) *İş Hukuku* (Konya: Seçkin Yayıncılık).
- Süzek, S. (2005) *İş Hukuku* (İstanbul: Beta Basım Yayım).
- Süzek, S. (2015), *İş Hukuku* (İstanbul: Beta Basım Yayım).
- Şakar, M. (2006), *İş Hukuku Uygulaması* (İstanbul: Beta Basım Yayım).
- Terzi, S. ve M. Kılıç (2009), "Ücretin Ödenmesi, İspatı, Gününde Ödenmemesi
ve Sonuçları", *Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi*, 6(23).
- Tunçomağ, K. ve T. Centel (2005), *İş Hukununun Esasları*, (İstanbul: Beta Basım
Yayım).
- Yenisey, K. D. (2009) "Bireysel İş İlişkisinin Kurulması ve İşin Düzenlenmesi-
Açısından Yargıtay'ın 2006 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi", *Yargı-
tay'ın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 2006* (Ankara).